

PRAWA RODZICÓW W SZKOLE

PRZEWODNIK

Rafał Dorosiński, Konrad Dyda, Tymoteusz Zych

PRAWA RODZICÓW W SZKOLE

PRZEWODNIK

Rafał Dorosiński

Konrad Dyda

Tymoteusz Zych

Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

Warszawa, 2021

Autorzy:

Adw. Rafał Dorosiński

Konrad Dyda

Dr Tymoteusz Zych

Korekta:

Katarzyna Kusojć

Opracowanie graficzne, skład i łamanie:

Ursines – Agencja Kreatywna. Błażej Zych

www.ursines.pl

Współpraca graficzna: Bartłomiej Mortas

Wydawca:

Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

ul. Zielna 39, 00-108 Warszawa

www.ordoiuris.pl

ISBN: 978-83-962008-1-5

Wydanie IV

© Copyright 2021 by Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris

SZANOWNI PAŃSTWO,

mamy przyjemność zaprezentować Państwu kolejną edycję przewodnika *Prawa rodziców w szkole*, przygotowanego przez ekspertów i współpracowników Instytutu na rzecz Kultury Prawnej *Ordo Iuris*. Pierwszą inspiracją do stworzenia przewodnika stały się nasze doświadczenia płynące z kampanii „Chrońmy dzieci!”, zapoczątkowanej w 2017 r., w ramach której zbadaliśmy działalność organizacji pozarządowych w blisko 700 szkołach. W wielu przypadkach nasze kontrole kończyły się postępowaniami, w których broniiliśmy praw rodziców i występowaliśmy przeciwko działaniom grożącym demoralizacją dzieci.

Jednak w kolejnych latach, zarówno jako prawnicy, jak i rodzice z troskani o własne dzieci, obserwowaliśmy zarówno wzmagające się ataki na konstytucyjną zasadę pierwszeństwa wychowawczego rodziców, jak i próby umniejszania roli rodziców w budowaniu wspólnoty szkolnej. Już nie tylko zewnętrzne organizacje, ale kolejne samorządy podjęły próby wdrażania programów edukacyjnych nieadekwatnych do wieku i wrażliwości dziecka, a przede wszystkim niezgodnych z wolą rodziców. Wiele z nich zagraża naturalnej roli rodziny w procesie wychowawczym, wkraczając wulgarnie w najbardziej intymny obszar płciowości i seksualności.

Obserwujemy również pojawianie się coraz to nowszych wyzwań. W ciągu ostatnich lat mierzyliśmy się z zawieszeniem normalnego trybu prowadzenia zajęć oraz przejściem na tryb nauki zdalnej. Z tego też powodu jest to kolejne wydanie *Poradnika*, w którym zdecydowaliśmy wprowadzić i rozbudować osobny rozdział poświęcony wybranym prawom rodziców w okresie epidemii. Ze względu na dynamicznie następujące zmiany w zakresie sytuacji sanitarno-epidemiologicznej przepisy regulujące te zagadnienia podlegają częstym modyfikacjom, jednak nasi prawnicy udzielą Państwu niezbędnej pomocy prawnej również w przypadku, gdy naruszenie praw rodziców miało miejsce w warunkach zaostrzonego reżimu sanitarnego.

Jednak według najnowszych zapowiedzi Ministerstwa Edukacji i Nauki, nowy rok szkolny uczniowie rozpoczną w klasach. „Powrót do normalności” może się jednak wiązać z powrotem wspomnianych przez nas problemów oraz kolejnymi próbami wprowadzania zajęć nieodpowiednich dla uczniów.

Zaprezentowany Państwu przewodnik *Prawa rodziców w szkole* stanowi odpowiedź na te zagrożenia. Analizując wpływające do nas sprawy, szczegółowo omówiliśmy w nim sposoby, w jakie rodzice mogą egzekwować swoje prawa w szkole lub przedszkolu. Pokazujemy, że włączenie się w prace trójek klasowych i rady rodziców, a nawet indywidualne wyrażenie swojej woli poprzez złożenie „Rodzicielskiego oświadczenia wychowawczego” może w realny sposób przyczynić się do ochrony naszych dzieci przed demoralizacją.

Z rozmów z nauczycielami wiem, że zaangażowanie rodziców jest także ogromnym wsparciem dla dyrektorów szkół, którzy chcą chronić dzieci przed radykalnymi i kontrowersyjnymi programami edukacyjnymi. Aktywność rodziców, głos rady rodziców i udokumentowane stanowisko indywidualnych rodziców są dla władz szkoły mocnym argumentem w obronie przed organizacjami zewnętrznymi lub samorządem, próbującymi wymusić na szkole przeprowadzenie zajęć niezgodnych z wolą rodziców.

Dlatego gorąco zachęcam wszystkich Państwa do złożenia „Rodzicielskiego oświadczenia wychowawczego”, które skutecznie ochroni dzieci przed destrukcyjną treścią w ramach zajęć szkolnych oraz pomoże dyrektorom szkół w starciu z rzecznikami niebezpiecznych ideologii. Oświadczenie należy złożyć na początku roku szkolnego u wychowawcy dziecka bądź w sekretariacie szkoły. Jednocześnie zapewniam, że w razie jakichkolwiek trudności prawnicy Ordo Iuris pozostają do Państwa dyspozycji i w ramach działalności statutowej udzielą pokrzywdzonym bezpłatnej pomocy prawnej.

Z poważaniem

Jerzy Kwaśniewski,
Prezes Instytutu Ordo Iuris

SPIS TREŚCI

WSTĘP	7
OBSZARY ZAGROŻEŃ	9
I. Kto prowadzi zajęcia?	9
II. Działalność organizacji zewnętrznych w szkole	9
III. Podstawowe formy działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły: na co uważać?	11
1. Zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów	11
2. Dodatkowe zajęcia edukacyjne	13
3. Zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej	13
IV. Program wychowawczo-profilaktyczny oraz przedmiot „wychowanie do życia w rodzinie”	14
1. Program wychowawczo-profilaktyczny	14
2. Wychowanie do życia w rodzinie	15
JAK REAGOWAĆ?.....	16
I. Rodzicielskie oświadczenie wychowawcze	16
II. Dostęp do informacji o funkcjonowaniu szkoły	18
III. Interwencja w kuratorium Oświaty	18
IV. Religia i dziedzictwo chrześcijańskie a funkcjonowanie szkoły	19
1. Bezpośrednie podstawy prawne dla praktyk religijnych w szkole	19
2. W czasie rekolekcji uczniowie nie mają lekcji	20
3. Jasełka to część polskiego dziedzictwa kulturowego, więc podlegają ochronie	20
4. Szkoła nie jest „świecka”, „neutralna światopoglądowo”, tylko publiczna	22
5. Sąd Najwyższy po stronie religijnych rodziców	22
WYBRANE PRAWA RODZICÓW W OKRESIE EPIDEMII	23
I. Dodatkowy zasiłek opiekuńczy w przypadku zamknięcia szkoły	23
II. Karalność udaremniania lub utrudniania e-lekcji	23
III. Zajęcia na odległość	23
IV. Uprawnienie do odstąpienia od umowy ze szkołą niepubliczną w przypadku jej zamknięcia	23
V. Szczepienia w szkole	24

WSTĘP

W czasach, gdy mierzymy się z próbami ideologizacji polskich szkół i częstym podważaniem prawa rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania oraz nauczania moralnego zgodnego ze swoimi przekonaniami, coraz ważniejsza staje się znajomość uprawnień, którymi dysponują rodzice w sferze wychowania i edukacji swoich dzieci. Niniejsza broszura ma w tym pomóc, będąc w założeniu „mapą drogową” po najważniejszych regulacjach prawnych określających miejsce rodziców w szkole.

Jednocześnie warto w tym miejscu przypomnieć inne publikacje o podobnej tematyce, m.in. wydaną przez Społeczne Towarzystwo Oświatowe w 2002 i 2005 r. książkę *Prawa rodziców w szkole*, czy aktualizowany na bieżąco internetowy poradnik Fundacji „Rodzice Szkole” *Rodzice – partnerzy i sprzymierzeńcy. Poradnik dla rad rodziców*¹.

Trzeba podkreślić, że w polskim ustroju **wychowanie stanowi proces wyraźnie różny od nauki**:

- prawo rodziców do wychowania dzieci potwierdzone jest w art. 48 ust. 1 i art. 53 ust. 3 Konstytucji RP jako prawo osobiste rodziców,
- prawo do nauki ujęte jest natomiast w art. 70 ustawy

- zasadniczej jako jedno z „praw ekonomicznych, społecznych i kulturalnych”.
- W zakresie wychowania rolą szkoły jest jedynie „wspomaganie wychowawczej roli rodziny” – jak stanowi ustawa Prawo oświatowe². Potwierdzają to rozporządzenia określające podstawę programową, według których szkoła powinna „wspierać wychowawczą rolę rodziny, (...) promować integralne ujęcie ludzkiej seksualności, (...) kształtować postawy prorodzinne”³, a nauczyciele powinni zmierzać do tego, by uczniowie „doceniali wartość rodziny”⁴.

Rodzice realizują swoje prawa zarówno indywidualnie, jak i poprzez reprezentację, którą stanowi rada rodziców. Zgodnie z obowiązującymi przepisami rada rodziców powinna działać – z nielicznymi wyjątkami – w każdej szkole⁵.

W skład rady rodziców wchodzi po jednym przedstawicielu rad oddziałowych (zazwyczaj „trójek klasowych”) wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców uczniów danego oddziału (klasy). Wybory przeprowadza się na pierwszym zebraniu rodziców w każdym roku szkolnym⁶. Dla skutecznej realizacji praw rodziców bardzo ważne jest, by zgłaszać się do tych organów i aktywnie włączać się w ich prace.

	
NAUKA	WYCHOWANIE
przekazywanie wiedzy	kształtowanie postaw

1 Poradnik dostępny jest pod adresem: <http://rodziceszkole.edu.pl/index.php?mact=News,cntnt01,detail,o&cntnt01articleid=573&cntnt01returnid=110>, dostęp: 10 września 2019.

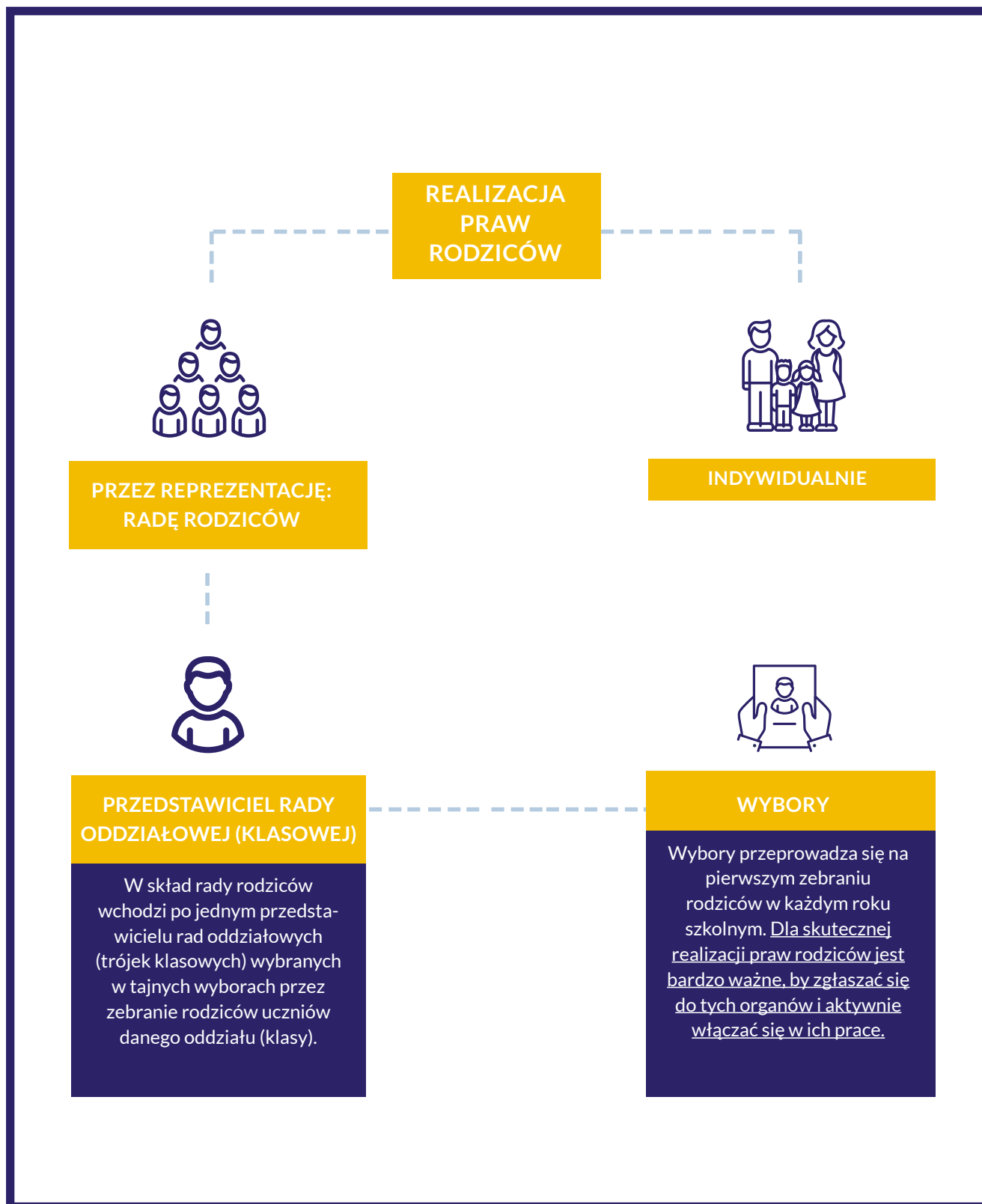
2 Art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. poz. 59; dalej: Prawo oświatowe).

3 Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej z (Dz. U. poz. 356, z późn. zm.; dalej: podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej).

4 Tamże.

5 Art. 83 ust. 1 Prawa oświatowego.

6 Art. 83 ust. 2 Prawa oświatowego.

OBSZARY ZAGROŻEŃ

W praktyce stosowania praw rodziców kluczowe jest właściwe określenie obszarów, w których może dojść do wkroczenia w sferę wychowania w sposób mogący budzić wątpliwości rodziców.

I. KTO PROWADZI ZAJĘCIA?

W pierwszej kolejności należy sprawdzić, kto prowadzi budzące wątpliwości zajęcia. Następnie trzeba zwerifikować, w jakiej formie są one realizowane. Na tej podstawie będziemy mogli określić, jakie środki prawne możemy wykorzystać.

Trzeba zwrócić uwagę, że choć w praktyce najczęściej podmiotami prowadzącymi zajęcia są organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje), to o możliwość wejścia na teren szkoły ubiegają się często także pojedyncze osoby fizyczne oraz instytucje. Zarówno interpretacja literalna przepisu (brak zawężenia pojęcia przez ustawodawcę), jak i funkcjonalna (ograniczenie wymogami formalnymi działalności podmiotów zewnętrznych w szkołach) każe przyjąć szeroką interpretację pojęcia organizacji⁷. Każdy zatem, kto chciałby podjąć aktywność w szkole lub w placówce, musi uzyskać pozytywną opinię rady rodziców na swoją działalność. Wymogu tego nie można ograniczyć jedynie do podmiotów regulowanych przez ustawę z dnia 7 kwietnia 1989 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. Nr 20 poz. 104, z późn. zm.).

lub ustawę z dnia 6 kwietnia 1994 r. o fundacjach (Dz. U. Nr 21, poz. 97, z późn. zm.), lecz należy objąć nimi wszystkich podejmujących działalność w szkole bez względu na ich formę prawną.

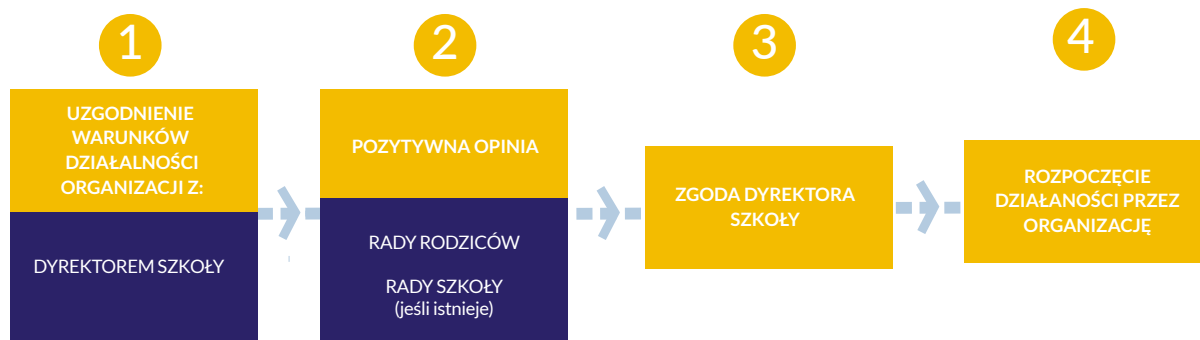
Powinni oni natomiast poinformować o tym rodziców danego oddziału (czyli tzw. klasy szkolnej). Bowiem aktualną pozostaje tu uniwersalna zasada, że na udział dziecka w jakichkolwiek zajęciach nieobowiązkowych rodzic musi każdorazowo wyrazić indywidualną zgodę.

II. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACJI ZEWNĘTRZNYCH W SZKOLE

Treści sprzeczne z poglądami rodziców mogą być przekazywane w ramach działalności niektórych organizacji zewnętrznych na terenie szkoły. Dlatego w pierwszej kolejności trzeba sprawdzić, kto prowadzi kontrowersyjne zajęcia. W ramach kampanii „Chrońmy dzieci” Instytut Ordo Iuris zbadał, jak w praktyce wygląda współpraca organizacji pozarządowych ze szkołami. Badania pokazały, że w wielu szkołach normy dotyczące praw rodziców nie są znane lub są ignorowane⁸.

Wszelka działalność organizacji pozarządowej na terenie szkoły, nawet jednorazowa, zawsze musi mieć się w obowiązujących ramach prawnych.

DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACJI SPOŁECZNEJ W SZKOLE

Takie otwarcie drzwi do placówki zewnętrznym organizacjom nie oznacza konieczności uczestniczenia dziecka we współprowadzonych przez ich przedstawicieli zajęciach innych niż obowiązkowe. Do tego bowiem konieczna jest zawsze indywidualna zgoda rodzica.

7 Szersze omówienie interpretacji art. 86 Prawa oświatowego w: M. Pilich, *Prawo oświatowe oraz przepisy wprowadzające. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 461.

8 N. Bernaciak, M. Perłowski, O. Szczypiński, D. Żelazowska, *Chrońmy dzieci! Podsumowanie kampanii*, red. O. Szczypiński, https://ordoiuris.pl/sites/default/files/inline-files/ChD_wyd_2.pdf, dostęp: 30 września 2020.

1. Rozpoczęcie działalności w szkole lub placówce przez stowarzyszenie lub inną organizację wymaga uzyskania zgody dyrektora szkoły lub placówki⁹. Zanim to nastąpi, dyrektor musi:

- uzgodnić warunki tej działalności oraz
- uzyskać pozytywną opinię:
 - rady szkoły lub placówki
 - rady rodziców.

Ministerstwo Edukacji Narodowej w oficjalnym piśmie informacyjnym wyjaśniającym znaczenie tego przepisu przypominało: „Obowiązkiem dyrektora szkoły jest uzyskanie zgody rodziców na działalność stowarzyszeń i organizacji na terenie szkoły. Jeśli rodzice wiedzą o tym, że dziecko w szkole uczestniczy w wydarzeniu niezgodnym z ich wartościami, mają oni prawo wyrazić swój stanowczy sprzeciw. W razie wątpliwości mają również prawo zgłosić się do kuratorium oświaty”¹⁰.

Trzeba podkreślić, że działanie organizacji pozarządowej na terenie szkoły jest wykluczone, gdy rada rodziców nie wy-

dała wcale opinii na ten temat lub gdy była ona negatywna.

2. Wolontariusze, w tym przedstawiciele organizacji pozarządowych, nie mogą prowadzić zajęć samodzielnie¹¹. Mogą jedynie współuczestniczyć w prowadzeniu następujących rodzajów zajęć:

- zajęcia rewalidacyjne dla uczniów niepełnosprawnych;
- zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej;
- zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów.

Co ważne, wolontariusz lub jakikolwiek inny przedstawiciel organizacji pozarządowej nie może co do zasady prowadzić zajęć obowiązkowych. Podstawa programowa pozwala jedynie na prowadzenie niektórych lekcji wiedzy o społeczeństwie we współpracy z urzędami administracji rządowej i samorządowej oraz z organizacjami pozarządowymi¹². Nie znosi to oczywiście ogólnej zasady dotyczącej zgody rady rodziców na działalność takich organizacji na terenie szkoły.

⁹ Art. 86 ust. 2 Prawa oświatowego.

¹⁰ A. Ostrowska, *Zasady działania stowarzyszeń i organizacji w szkole – informacja MEN*, <https://www.gov.pl/web/edukacja/zasady-dzialania-stowarzyszen-i-organizacji-w-szkole-informacja-men>, dostęp: 30 września 2020.

¹¹ Art. 109 ust. 5 Prawa oświatowego.

¹² Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, art. 2 ustawy o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. poz. 467; dalej: podstawa programowa dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia).

3. Zasada podwójnej zgody

Trzeba pamiętać o dwustopniowości ochrony prawa rodziców do wychowania dzieci. Pierwszym stopniem jest wskazana wyżej konieczność wyrażenia przez radę rodziców pozytywnej opinii przed podjęciem działalności organizacji na terenie szkoły.

Z drugim stopniem mamy do czynienia w przypadku wyrażenia przez radę rodziców pozytywnej opinii w przedmiocie podjęcia działalności w szkole przez daną organizację. Takie „otwarcie drzwi” do placówki osobom trzecim nie oznacza konieczności uczestniczenia dziecka we współprowadzonych przez ich przedstawicieli zajęciach innych niż obowiązkowe. Do tego bowiem konieczna jest zawsze indywidualna zgoda rodzica¹³.

III. PODSTAWOWE FORMY DZIAŁALNOŚCI DYDAKTYCZNO-WYCHOWAWCZEJ SZKOŁY: NA CO UWAŻAĆ?

Drogą przekazywania treści niezgodnych z podstawą programową i podważających wychowawczą rolę rodziców mogą być różne formy działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły. Warto przyjrzeć się bliżej

tym z nich, w których mogą pojawić się treści budzące wątpliwości rodziców.

1. Zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów

Realizowane są w ramach „godzin do dyspozycji dyrektora”. W szkole podstawowej i liceum ogólnokształcącym dyrektor może przeznaczyć te godziny¹⁴ wyłącznie na zajęcia rozwijające zainteresowania i uzdolnienia uczniów.

Są formą aktywności szkół, która nie jest wymagana przez żadne szczegółowe przepisy¹⁵ i którą szkoły mogą realizować w celu zaspokajania indywidualnych potrzeb uczniów¹⁶. Zajęcia te mogą być prowadzone z udziałem wolontariuszy (a więc w obecności nauczyciela), ale tylko pod warunkiem uzyskania pozytywnej opinii rady rodziców na podjęcie w szkole działalności przez organizację, którą ten wolontariusz reprezentuje¹⁷.

Warto zwracać uwagę, czy zajęcia prowadzone w tej formie działalności dydaktyczno-wychowawczej stanowią faktycznie odpowiedź na potrzebę rozwijania zainteresowań i uzdolnień uczniów, czy raczej stanowią fasadę do zajęć z permisywnej edukacji seksualnej, tzw. edukacji antydyskryminacyjnej, czy innych zajęć, podczas których mogą być kwestionowane bliskie rodzicom wartości.

Jeżeli zajęcia nieobowiązkowe są prowadzone przez organizację pozarządową, obowiązuje

ZASADA PODWÓJNEJ ZGODY

1.

Zgodę na działalność organizacji na terenie szkoły musi wyrazić **rada rodziców**.

2.

Zgodę na udział ucznia musi wyrazić **indywidualnie rodzic**.

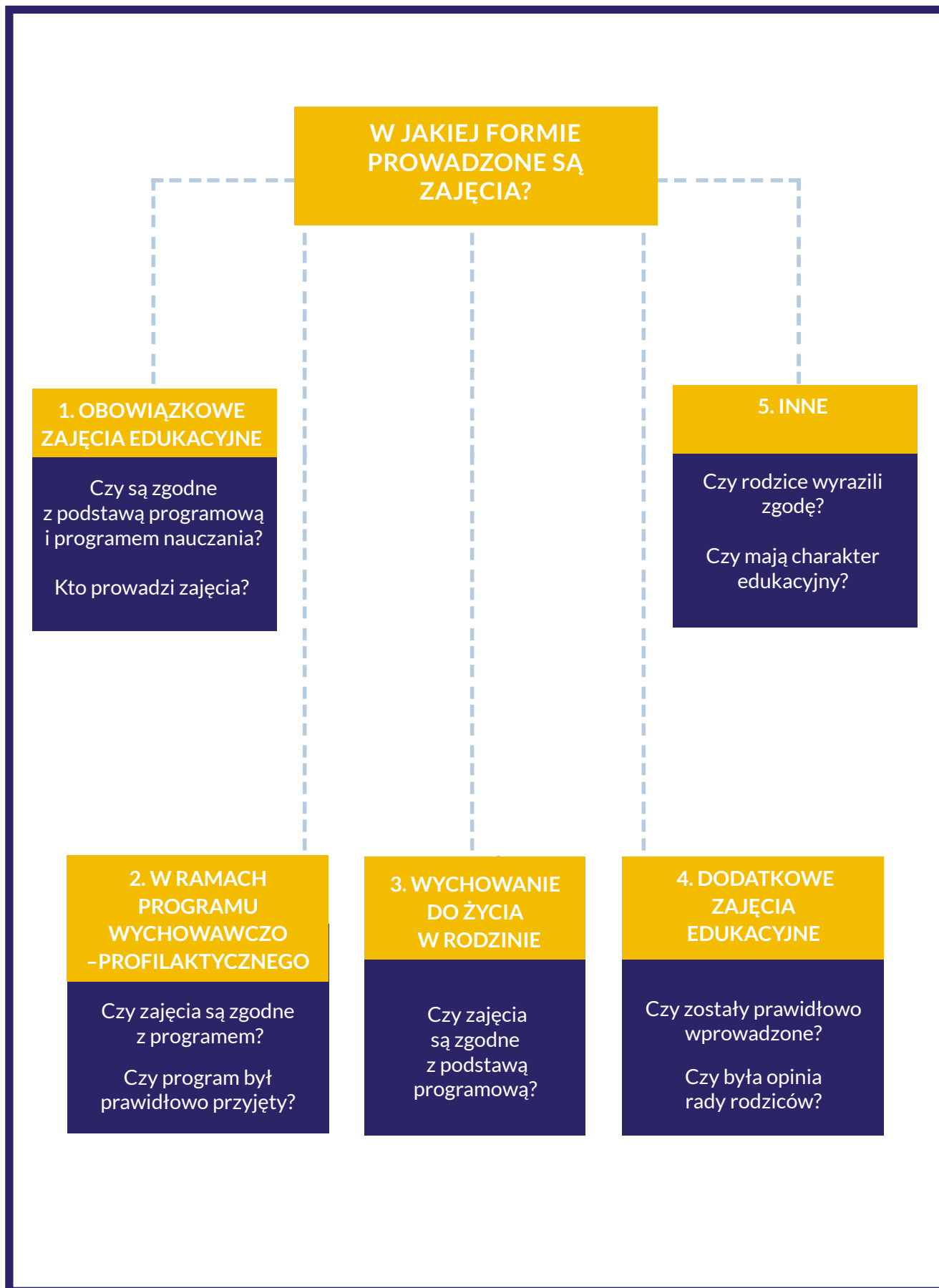
13 Art. 86 ust. 2 w zw. z art. 109 Prawa oświatowego.

14 Dwie tygodniowo w klasach I–III i trzy tygodniowo w klasach IV–VIII.

15 Por. komentarz M. Pilicha do art. 109 Prawa oświatowego: M. Pilich, *Komentarz do ustawy - Prawo oświatowe*, [w:] tegoż, *Prawo oświatowe oraz przepisy wprowadzające. Komentarz*.

16 § 2 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół (Dz. U. poz. 703).

17 Art. 86 ust. 2 w zw. z art. 109 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 109 ust. 5 Prawa oświatowego.

2. Dodatkowe zajęcia edukacyjne

Zgodnie z Prawem oświatowym dodatkowe zajęcia edukacyjne to zajęcia, dla których nie została ustalona podstawa programowa, lecz program nauczania tych zajęć został włączony do szkolnego zestawu programów nauczania¹⁸.

Ustawowe pojęcie dodatkowych zajęć edukacyjnych nie pokrywa się ze znacznie szerszym potocznym rozumieniem nieobowiązkowych zajęć dodatkowych, które odnosi się do wszystkich innych niż obowiązkowe zajęcia edukacyjne form działalności szkoły, opisanych w pozostałej części tego podrozdziału. Inaczej niż w przypadku większości innych zajęć wykraczających poza podstawę programową, w przypadku formalnego wprowadzenia do tygodniowego rozkładu zajęć dodatkowych zajęć edukacyjnych udział w nich uczniów staje się obowiązkowy¹⁹. Jako zajęcia edukacyjne mogą one poszerzać wiedzę i umiejętności ucznia – np. poprzez umożliwienie mu nauki drugiego języka obcego – ale ze swojej istoty nie mogą się wiązać z ingerencją w proces wychowania dziecka. Warto dodać, że **dodatkowymi zajęciami edukacyjnymi są te, które będą wpisane na świadectwie**²⁰.

Warunkiem wprowadzenia przez dyrektora szkoły dodatkowych zajęć edukacyjnych jest²¹:

- wniosek dyrektora szkoły;
- przyznanie przez organ prowadzący szkołę godzin na prowadzenie tych zajęć;
- zasięgnięcie opinii rady rodziców;
- zasięgnięcie opinii rady pedagogicznej.

Inaczej niż w przypadku opinii dotyczącej działania w szkole zewnętrznych organizacji społecznych, opinia rady rodziców dotycząca prowadzenia zajęć dodatkowych nie ma charakteru wiążącego²². W praktyce jednak dyrektor szkoły powinien brać ją pod uwagę, w szczególności w przypadku wyrażenia przez reprezentację rodziców opinii negatywnej.

Zasady organizacji zajęć dodatkowych określa statut szkoły. **Zajęć tego rodzaju nie może prowadzić wolontariusz, w tym wolontariusz** będący przedstawicielem organizacji pozarządowej²³.

3. Zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej

W szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczna może być udzielana w formie indywidualnej, a także w formie m.in. warsztatów. Warsztaty mogą być prowadzone z inicjatywy m.in. rodzica ucznia, nauczyciela, pielęgniarki, organizacji pozarządowej, innej instytucji lub podmiotów działających na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży²⁴.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest organizowana i udzielana we współpracy m.in. z rodzicami uczniów. **Dyrektor przedszkola, szkoły lub placówki jest zobowiązany uzgodnić z rodzicami warunki takiej współpracy**²⁵.

Co ważne, „porady, konsultacje, warsztaty i szkolenia prowadzą nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych i specjaliści”²⁶. **Zajęcia te mogą być prowadzone z udziałem wolontariuszy (a więc w obecności nauczyciela), ale jeśli wolontariusz reprezentuje organizację pozarządową, rada rodziców musi wcześniej wyrazić pozytywną opinię o rozpoczęciu jej działalności w szkole**²⁷.

18 Do kategorii tej zalicza się także zajęcia z języka obcego nowożytnego innego niż język obcy nowożytny nauczany w ramach obowiązkowych zajęć edukacyjnych.

19 § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania publicznych szkół (Dz. U. poz. 703).

20 Pkt 10 załącznika 1 do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 kwietnia 2018 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych (Dz. U. poz. 939).

21 Art. 109 ust. 3 Prawa oświatowego, § 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 marca 2017 r. w sprawie ramowych planów nauczania publicznych szkół (Dz. U. poz. 703).

22 Art. 109 ust. 3 Prawa oświatowego.

23 Art. 109 ust. 5 w zw. z art. 109 ust. 1 pkt 2 Prawa oświatowego.

24 § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 1591).

25 § 4 ust. 4 tamże.

26 § 19 tamże. Przy czym „specjaliści” to, zgodnie z § 4 ust. 2 wskazywanego tu rozporządzenia, osoby „wykonujące w przedszkolu, szkole i placówce zadania z zakresu „pomocy psychologiczno-pedagogicznej”, w szczególności psycholog, pedagog, logopeda, doradcy zawodowi i terapeuci pedagogiczni”.

27 Art. 109 ust. 5 w zw. z art. 109 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 86 ust. 2 Prawa oświatowego.

Obok wymienionych wyżej form Prawo oświatowe przewiduje możliwość prowadzenia „innych zajęć edukacyjnych”²⁸, które nigdy nie będą miały charakteru obowiązkowego i zawsze będą się wiązały z koniecznością uzyskania zgody rodziców na udział. Owe inne zajęcia edukacyjne, które mogą rozwijać wiedzę lub umiejętności dziecka, ze swojej istoty nie dotyczą problematyki różnego od edukacji procesu wychowania, która jest w każdej szkole regulowana przez program wychowawczo-profilaktyczny, uchwalony z udziałem rady rodziców.

Trzeba podkreślić, że na udział dziecka w jakichkolwiek zajęciach nieobowiązkowych zgodę każdorazowo musi wyrazić rodzic. Jest przyjętą praktyką, że zgoda jest wyrażana w formie pisemnej.

IV. PROGRAM WYCHOWAWCZO-PROFILAKTYCZNY ORAZ PRZEDMIOT „WYCHOWANIE DO ŻYCIA W RODZINIE”

Na osobną uwagę rodziców chcących sprawnie poruszać się po szlaku oświatowych przepisów prawnych zasługuje:

- program wychowawczo-profilaktyczny jako środek ukierunkowujący działalność wychowawczą szkoły,
- przedmiot „wychowanie do życia w rodzinie” jako dedykowany wychowaniu w dziedzinie płciowości, małżeństwa, seksualności, rodzicielstwa i rodziny.

1. Program wychowawczo-profilaktyczny

Zgodnie z Prawem oświatowym szkoły „realizują program wychowawczo-profilaktyczny obejmujący treści i działania o charakterze wychowawczym skierowane do uczniów oraz treści i działania o charakterze profilaktycznym (...) skierowane do uczniów, nauczycieli i rodziców”²⁹. Program wychowawczo-profilaktyczny **powinien stanowić ukierunkowanie pracy szkoły** we wszystkich formach jej działalności. W szczególności wpływa on na treści realizowane podczas zajęć wychowawczych.

Sam program jest uchwalany przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną³⁰. Oznacza to, że rada rodziców nie musi biernie przyjmować do uchwalenia projektu dyrektora, ale może go zmieniać wedle swojego uznania. Jeżeli w terminie 30 dni od dnia rozpoczęcia roku szkolnego rada rodziców nie uzyska w tej sprawie porozumienia z radą pedagogiczną, program ten ustala

UCZESTNICTWO W ZAJĘCIACH WDŻ	
 $<$ 18 lat	 $>$ 18 lat
UCZEŃ NIEPEŁNOLETNI	UCZEŃ PEŁNOLETNI
nie bierze udziału w zajęciach, jeżeli jego rodzice zgłoszą dyrektorowi szkoły w formie pisemnej rezygnację z udziału ucznia w zajęciach.	nie bierze udziału w zajęciach, jeżeli zgłosi dyrektorowi szkoły w formie pisemnej rezygnację ze swojego udziału w zajęciach.

²⁸ Art. 109 ust. 4 Prawa oświatowego.

²⁹ Art. 26 Prawa oświatowego.

³⁰ Art. 84 ust. 2 pkt 1 Prawa oświatowego.

dyrektor szkoły w uzgodnieniu z organem sprawującym nadzór pedagogiczny. Program ustalony przez dyrektora szkoły obowiązuje do czasu uchwalenia programu przez radę rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną³¹.

W ramach takiego programu mogą być realizowane projekty (zajęcia) prowadzone na przykład przez szkolne kluby uczniowskie lub inne podmioty, których działalność jest wpisana w program wychowawczo-profilaktyczny szkoły. Podejmowana w ramach takich projektów współpraca ze środowiskami lub organizacjami spoza szkoły – o ile nie zostały one wprost wymienione w programie wychowawczo-profilaktycznym – wymaga każdorazowej zgody rady rodziców³². W przypadku zaś gdy organizacje te zostały wskazane w programie, rodzice mają prawo otrzymać informację na temat szczegółów ich działalności³³.

2. Wychowanie do życia w rodzinie

Zdarzyć się może, że nauczyciel odpowiedzialny za zajęcia WDŻ nie prowadzi ich zgodnie z podstawą programową. Zamiast tego bezpodstawnie realizuje model permissywnej edukacji seksualnej odbiegający od przyjętych standardów prawnych.

Aby uniknąć takiej sytuacji, należy domagać się stosowania przepisów stanowiących podstawę prawną WDŻ, zgodnie z którymi **w każdym roku szkolnym przed przystąpieniem do realizacji zajęć nauczyciel prowadzący zajęcia wraz z wychowawcą klasy przeprowadza co najmniej jedno spotkanie informacyjne z rodzicami uczniów niepełnoletnich oraz z uczniami pełnoletnimi. Nauczyciel jest obowiązany przedstawić pełną informację o celach i treściach realizowanego programu nauczania, podręcznikach szkolnych oraz środkach dydaktycznych**³⁴.

Warto także zweryfikować **uprawnienia** osoby prowadzącej zajęcia z WDŻ. Może je prowadzić nauczyciel posiadający przygotowanie pedagogiczne i ukończone studia z nauk o rodzinie lub nauczyciel innego przedmiotu, który odbył dodatkowe studia podyplomowe z zakresu wychowania do życia w rodzinie³⁵.

Trzeba też przypomnieć, że uczestnictwo w tego rodzaju zajęciach nie ma charakteru obowiązkowego. Uczeń niepełnoletni nie bierze udziału w zajęciach, jeżeli jego rodzice zgłoszą dyrektorowi szkoły w formie pisemnej rezygnację z udziału ucznia w zajęciach. Uczeń pełnoletni nie bierze udziału w zajęciach, jeżeli zgłosi dyrektorowi szkoły w formie pisemnej rezygnację ze swojego udziału w zajęciach³⁶.

31 Art. 84 ust. 3 Prawa oświatowego.

32 Art. 86 ust. 2 Prawa oświatowego.

33 Zobacz pkt V niniejszej broszury.

34 § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. Nr 67, poz. 756).

35 Ośrodek Rozwoju Edukacji i Ministerstwo Edukacji Narodowej, „Pytania i odpowiedzi dotyczące nowej podstawy programowej przedmiotów wychowanie do życia w rodzinie i wychowanie fizyczne”, www.ore.edu.pl/wp-content/uploads/2018/03/pytani2.pdf, dostęp: 30 września 2020.

36 § 4 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa...

JAK REAGOWAĆ?

Obok wymienionych powyżej uprawnień rodziców związanych z konkretnymi obszarami działania szkoły wskazać trzeba na **uniwersalne narzędzia pozwalające na realizację podmiotowej roli w procesie wychowawczo-edukacyjnym dziecka.**

JAKIE DZIAŁANIA MOGĄ PODEJMOWAĆ RODZICE?

Rodzice mogą:

- zwracać się do dyrektora szkoły o pełną informację na temat działalności organizacji na terenie szkoły i prowadzonych zajęć,
- zwrócić się do dyrektora z wnioskiem o cofnięcie zgody na działalność danej organizacji pozarządowej na terenie szkoły (gdy taka zgoda została już wydana),
- złożyć rodzicielskie oświadczenie wychowawcze przypominające o przysługujących im uprawnieniach,
- informować kuratora oświaty o przypadkach naruszenia obowiązujących norm.

Rada rodziców może nie wydać pozytywnej opinii w przedmiocie podjęcia w szkole działalności przez organizację pozarządową³⁷. Warto pamiętać, że rada rodziców może występować do dyrektora i innych organów szkoły lub placówki, organu prowadzącego szkołę lub placówkę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły lub placówki³⁸.

I. RODZIELSKIE OŚWIADCZENIE WYCHOWAWCZE

Jak wskazano na wstępie, w ujęciu polskiego ustrojodawcy wychowanie stanowi proces wyraźnie różny od nauki. Prawo do wychowania dzieci oraz do zapewnienia im wychowania i nauczania moralnego zgodnie z przekonaniem rodziców jest szczególnie ważne w determinującej przyszłość dziecka sferze płciowości, małżeństwa, seksualności, rodzicielstwa i rodziny. Wychowanie oznacza „zaszczepianie i umacnianie w dziecku określonego światopoglądu, przekonań, systemu wartości, jak i zasad obyczajowych, moralnych

i etycznych”³⁹. W oczywisty sposób pojęcie to obejmuje wychowanie w sferze seksualności⁴⁰.

Dla tej wyjątkowo delikatnej materii ustawodawca przewidział specjalny przedmiot – wychowanie do życia w rodzinie. Jednocześnie, szanując pierwszoplanową rolę rodziców, pozostawił im swobodę decydowania o udziale dziecka w tychże zajęciach. Zdarza się, że chcąc ideologicznie oddziaływać na uczniów i „wpływać na postawy”⁴¹ dzieci w sposób często sprzeczny z wartościami bliskimi ich rodzicom, zagadnienia przypisane wychowaniu do życia w rodzinie szeroko omawia się także na innych zajęciach nieobowiązkowych lub obowiązkowych, bez związku z obowiązującymi podstawami programowymi i programami nauczania.

Odpowiedź na tę praktykę stanowi rodzicielskie oświadczenie wychowawcze, które jest wiążące dla szkoły w zakresie:

- zajęć nieobowiązkowych, obejmujących zarówno wszelkiego rodzaju warsztaty, zajęcia i spotkania prowadzone przez osoby spoza kadry nauczycielskiej (*vide* pkt I powyżej), jak i te prowadzone przez nauczycieli (*vide* pkt II i III powyżej),
- zajęć obowiązkowych o tyle, o ile podejmuje się na nich zagadnienia spoza obowiązkowej podstawy programowej. Zdarza się bowiem włączanie tzw. warsztatów antydyskryminacyjnych do zajęć obowiązkowych. Taka praktyka jest niczym innym jak próbą obejścia praw rodziców, wytrącenia im podstawowego narzędzia wpływu na treści przekazywane dzieciom w szkole i zredukowania instytucji zgody rodzicielskiej do obszaru zajęć sportowych, gry na instrumentach, tańca i temu podobnych. Nie może ona skutkować faktycznym odebraniem lub ograniczeniem konstytucyjnie poświadczonych praw.

Rodzicielskie oświadczenie wychowawcze stanowi oświadczenie woli rodziców i jako takie wywiera skutek prawny także ze względu na przedmiot, do którego się odnosi

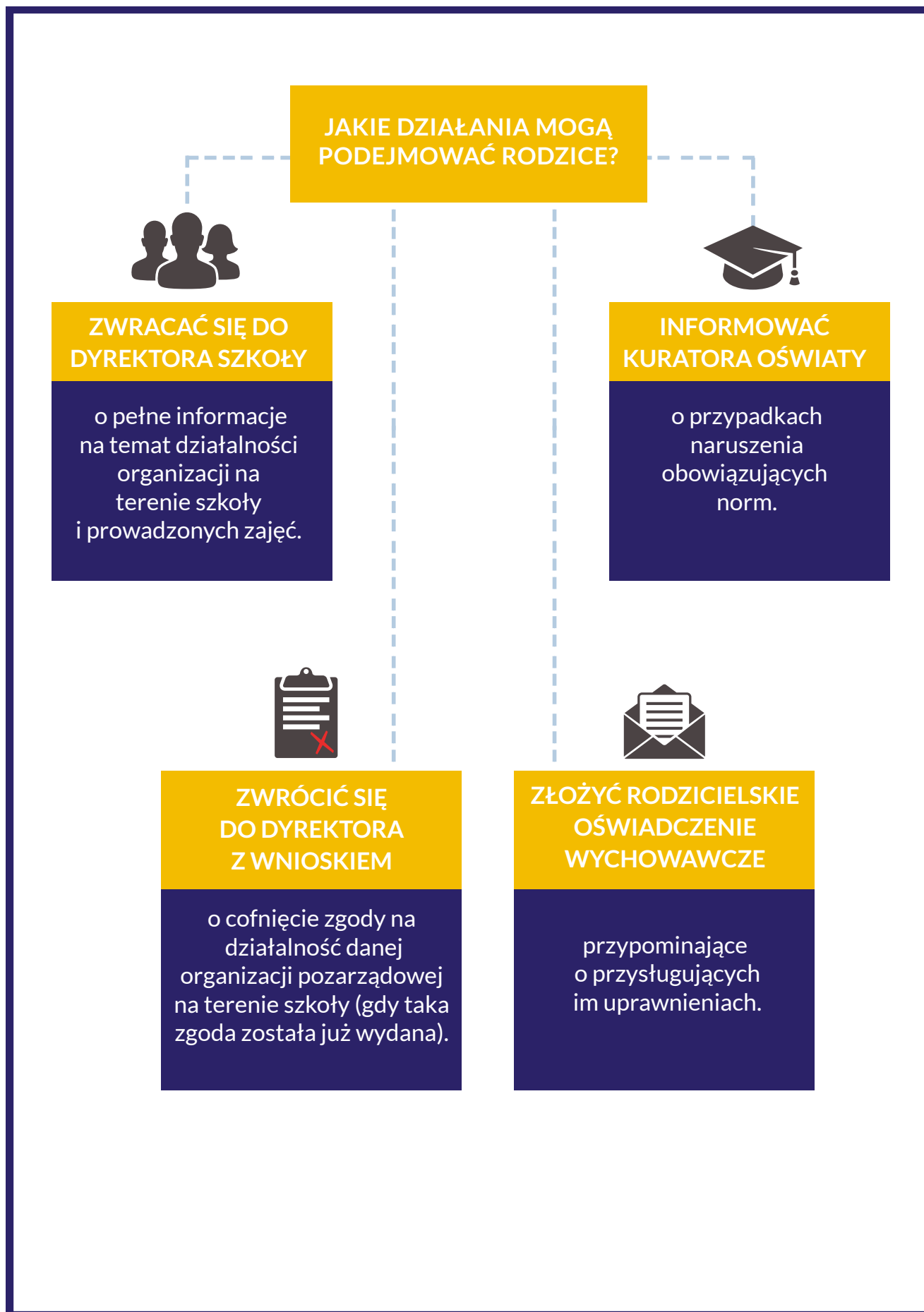
37 Art. 86 ust. 2 Prawa oświatowego.

38 Art. 84 ust. 2 Prawa oświatowego.

39 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 kwietnia 2011 r., sygn. akt SK 62/08, pkt 4.7.

40 W. Borysiak, *Komentarz do art. 48 Konstytucji*, [w:] *Konstytucja RP. Tom I. Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016.

41 Na tym opiera się tzw. „edukacja antydyskryminacyjna”, za: Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej, *Edukacja antydyskryminacyjna i jej standardy jakościowe*, 2011, s. 7.

(w istotnej części jest to wychowanie w zakresie seksualności) znajdujący się w sferze, w której rodzice, dbając o wychowanie swoich dzieci, mogą podejmować wiążące dla szkoły decyzje⁴². Takie oświadczenia są wyrazem „w praktyce najważniejszego prawa rodzicielskiego”⁴³.

II. DOSTĘP DO INFORMACJI O FUNKCJONOWANIU SZKOŁY

Możliwość żądania informacji o organizacjach mających działać na terenie szkoły, programach zajęć i materiałach na nich wykorzystywanych oraz o osobach prowadzących zajęcia – w tym o kwalifikacjach nauczycieli – jest warunkiem skutecznego korzystania z praw rodziców, pozwalającym dostrzec niewidoczne w pierwszym momencie znaki ostrzegawcze.

Prawo dostępu do tego rodzaju informacji znajduje uzasadnienie także w podstawie programowej, zgodnie z którą „wychowanie młodego pokolenia jest zadaniem rodziny i szkoły, która w swojej działalności musi uwzględnić wolę rodziców, ale także i państwa”⁴⁴, przy czym wolą państwa, wyrażoną w Konstytucji i Prawie oświatowym, jest uszanowanie pierwszeństwa rodziców w wychowaniu dzieci.

Swoją realizację uprawnienie to znajduje w możliwości „zwykłego” (ustnego lub pisemnego) zwrócenia się do dyrektora szkoły z wnioskiem o przekazanie wskazanych danych lub w możliwości zwrócenia się o takie informacje w trybie ustawy o dostępie do informacji publicznej⁴⁵. Informacją publiczną jest m.in.:

- treść dokumentów wytworzonych przez podmiot zobowiązany do udostępnienia informacji publicznej (szkoła),
- treść dokumentów, którymi podmiot ten posługuje się w swojej działalności (np. treść różnorodnych opinii i ekspertyz).

Warto pamiętać, że obowiązek udostępnienia takiej informacji wynika z samego faktu realizacji zadań pu-

blicznych. Składający wniosek o dostęp do informacji publicznej nie musi wykazywać interesu prawnego lub faktycznego (nie ma obowiązku uzasadniania żądania informacji publicznej), a podmiot obowiązany do jej udostępnienia nie może go żądać.

Udostępnienie informacji w tym trybie następuje bez zbędnej zwłoki, nie później jednak niż w terminie 14 dni od dnia złożenia wniosku. Dyrektor szkoły (czyli podmiot zobowiązany) może ten termin przedłużyć (o czym musi powiadomić wnioskodawcę)⁴⁶.

PODSTAWA PRAWNA:

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, podstawa programowa dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia, art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198).

III. INTERWENCJA W KURATORIUM OŚWIATY

W sytuacji, gdy inne środki zawiodą, istnieje możliwość zwrócenia się o pomoc do kuratora oświaty. W przypadku podmiotów zewnętrznych można wnosić o stwierdzenie, że dyrektor szkoły dopuścił się nienależytego wykonywania zadań przy wydawaniu zgody na działalność na terenie szkoły organizacji pozarządowej. Szansa na interwencję jest tym większa, im lepiej udokumentowane jest naruszenie przepisów. Stąd warto pamiętać o zachowywaniu dowodów takiego naruszenia.

Zgodnie z Prawem oświatowym nadzorowi pedagogicznemu podlega w szczególności⁴⁷:

- posiadanie przez nauczycieli wymaganych kwalifikacji do prowadzenia przydzielonych im zajęć,
- realizacja podstaw programowych i ramowych planów nauczania,

42 Art. 48 ust. 1, art. 53 ust. 3 oraz art. 70 Konstytucji, art. 1 pkt 2 Prawa oświatowego.

43 M. Sařan, L. Bosek (red.), *dz. cyt.*

44 Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, podstawa programowa dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia.

45 Art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198, z późn. zm.).

46 Art. 13 tamże.

47 Art. 55 ust. 2 Prawa oświatowego.

- przestrzeganie statutu szkoły lub placówki,
- zapewnienie uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki.

W związku z ostatnim z wymienionych obszarów nadzoru trzeba zwrócić uwagę, iż niedopuszczalne jest prowadzenie jakichkolwiek zajęć bez nadzoru upoważnionej do tego osoby⁴⁸.

IV. RELIGIA I DZIEDZICTWO CHRZEŚCIJAŃSKIE A FUNKCJONOWANIE SZKOŁY

Jak już zostało wyjaśnione, wychowanie dziecka jest konstytucyjnie potwierdzonym osobistym prawem rodziców – to przede wszystkim rodzice mają prawo i obowiązek decydować o formach wychowania ich potomstwa oraz treściach przekazywanych im w ramach edukacji – także w ramach systemu publicznej oświaty. Warto pamiętać, że polska Konstytucja nie wprowadza zasady „świeckości państwa” czy jego „neutralności”, które zakazywałyby ekspresji religijnej w przestrzeni publicznej – w tym szkolnej. Wręcz przeciwnie, obowiązująca ustawa zasadnicza nakłada na władze publiczne obowiązek zapewnienia możliwości wyrażania przekonań religijnych w życiu publicznym oraz zachowania dziedzictwa narodowego, na które składa się także kultura „zakorzeniona w chrześcijańskim dziedzictwie”⁴⁹. Warto pamiętać, że po 1989 r. polskie ustawodawstwo wyraźnie zerwało z obowiązującą w okresie PRL zasadą „świeckości szkoły”, a więc nie można obowiązujących przepisów prawa rozumieć w duchu założeń wyraźnie odrzuconych przez ustawodawcę⁵⁰.

Te podstawowe uwarunkowania rozciągają się przede wszystkim na kwestie związane z wychowaniem religijnym i moralnym dziecka. Konstytucja jednoznacznie stanowi, że **rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniami**⁵¹. Realizacji tego prawa służy przede wszystkim możliwość zorganizowania przez władze szkolne – na życzenie rodziców bądź w pewnych

wypadkach samych uczniów – lekcji religii⁵². Trybunał Konstytucyjny nie ma wątpliwości, że udział dziecka w lekcjach religii jest formą realizacji prawa rodziców do wychowania zgodnie ze swymi przekonaniami. Stąd jakiegokolwiek formy zakazywania czy utrudniania takiego udziału są bezprawne⁵³.

Podstawowym sposobem realizacji przez rodziców powyższego prawa jest wyrażenie woli co do uczestnictwa ich dziecka w lekcjach religii. Szczegóły realizacji tego prawa określa rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach⁵⁴. Warto pamiętać, że w szkołach podstawowych dziecko może uczestniczyć w lekcjach religii na życzenie rodziców, natomiast w szkołach ponadpodstawowych chęć brania udziału w takich zajęciach może zgłosić także sam uczeń⁵⁵.

Dokładny sposób zorganizowania lekcji religii zależy od liczby uczniów, których rodzice lub którzy sami wyrażą chęć pobierania edukacji religijnej w szkole. Jednak należy pamiętać, że żaden uczeń, którego rodzice bądź on sam wyrazi taką wolę, **nie może zostać pozbawiony możliwości udziału w lekcjach religii, chyba że sam związek religijny zdecyduje, że nie korzysta ze swego konstytucyjnego prawa do prowadzenia edukacji religijnej w szkole**. Ponadto rozporządzenie o organizowaniu lekcji religii zawiera także kilka innych, ważnych z punktu widzenia wychowania dzieci przepisów, o czym poniżej.

1. Bezpośrednie podstawy prawne dla praktyk religijnych w szkole

Na podstawie tego rozporządzenia – co jest zgodne z polskimi i międzynarodowymi standardami ochrony wolności sumienia i religii – w szkole może być zawieszony krzyż, a przed i po zajęciach odbywać się modlitwa, która powinna być wyrazem „wspólnego dążenia uczniów oraz taktu i delikatności ze strony nauczycieli i wychowawców”⁵⁶. Warto pamiętać, że warunek ten

48 § 13 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz. U. 2003 Nr 6, poz. 69).

49 Zob. preambuła i art. 85 art. 25 ust. 2 Konstytucji RP.

50 Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 lutego 1991 r., sygn. akt S 1/91.

51 Art. 53 ust. 3 Konstytucji RP.

52 Art. 53 ust. 4 Konstytucji RP; art. 12 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. Nr 95, poz. 425, z późn. zm.).

53 Orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 30 stycznia 1991 r., sygn. akt K 11/90; orzeczenie z dnia 20 kwietnia 1993 r., sygn. akt U 12/92/.

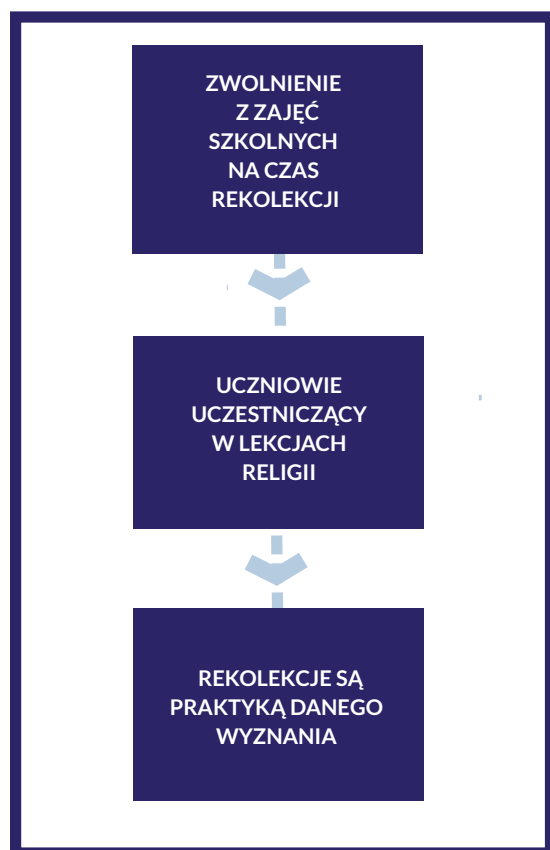
54 Dz. U. Nr 36, poz. 155 z późn. zm., dalej: rozporządzenie o organizowaniu lekcji religii.

55 § 1 ust. 1 rozporządzenia o organizowaniu lekcji religii.

56 § 12 rozporządzenia o organizowaniu lekcji religii.

dotyczy tylko i wyłącznie odmawiania modlitwy. To zaś oznacza, że krzyż może zostać zawieszony w salach szkolnych, nawet wówczas, gdy spotyka się to ze sprzeciwem części rodziców bądź nauczycieli. Rodzice, którzy życzą sobie obecności tego symbolu w szkole, powinni zgłosić swoje życzenie dyrekcji – osobiście bądź za pośrednictwem rady rodziców.

Analogicznie należy postąpić wówczas, gdyby rodzice chcieli wprowadzić do szkoły modlitwę przed i po zajęciach. Jednak w takich sytuacjach konieczne jest wyrażenie, że takie praktyki religijne będą wyrazem „wspólnego dążenia”. Należy pamiętać, że „wspólne dążenie” nie oznacza udziału wszystkich uczniów w modlitwie ani jednomysłności w podjęciu tego typu inicjatywy. Tym bardziej nie oznacza, że sprzeciw części uczniów czy rodziców przeciwko modlitwie w szkole uniemożliwia jej praktykowanie. Stąd w sytuacjach konfliktowych to na dyrekcji szkoły będzie spoczywał obowiązek znalezienia takiego rozwiązania, aby każdemu zapewnić prawo do realizacji przysługujących mu praw. W każdym razie nie może to oznaczać uniemożliwienia publicznej modlitwy w szkole tym, którzy tego sobie życzą.

2. W czasie rekolekcji

uczniowie nie mają lekcji

Zgodnie z obowiązującym prawem uczniowie uczęszczający na naukę religii mają prawo do zwolnienia z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji – zarówno organizowanych w okresie Wielkiego Postu, jak i w innym czasie. Prawo to przysługuje tym uczniom, którzy uczestniczą w lekcjach religii organizowanych przez wspólnotę wyznaniową praktykującą taką formę duchowości. Oznacza to, że prawo do zwolnienia z lekcji na czas rekolekcji nie przysługuje wszystkim uczniom⁵⁷.

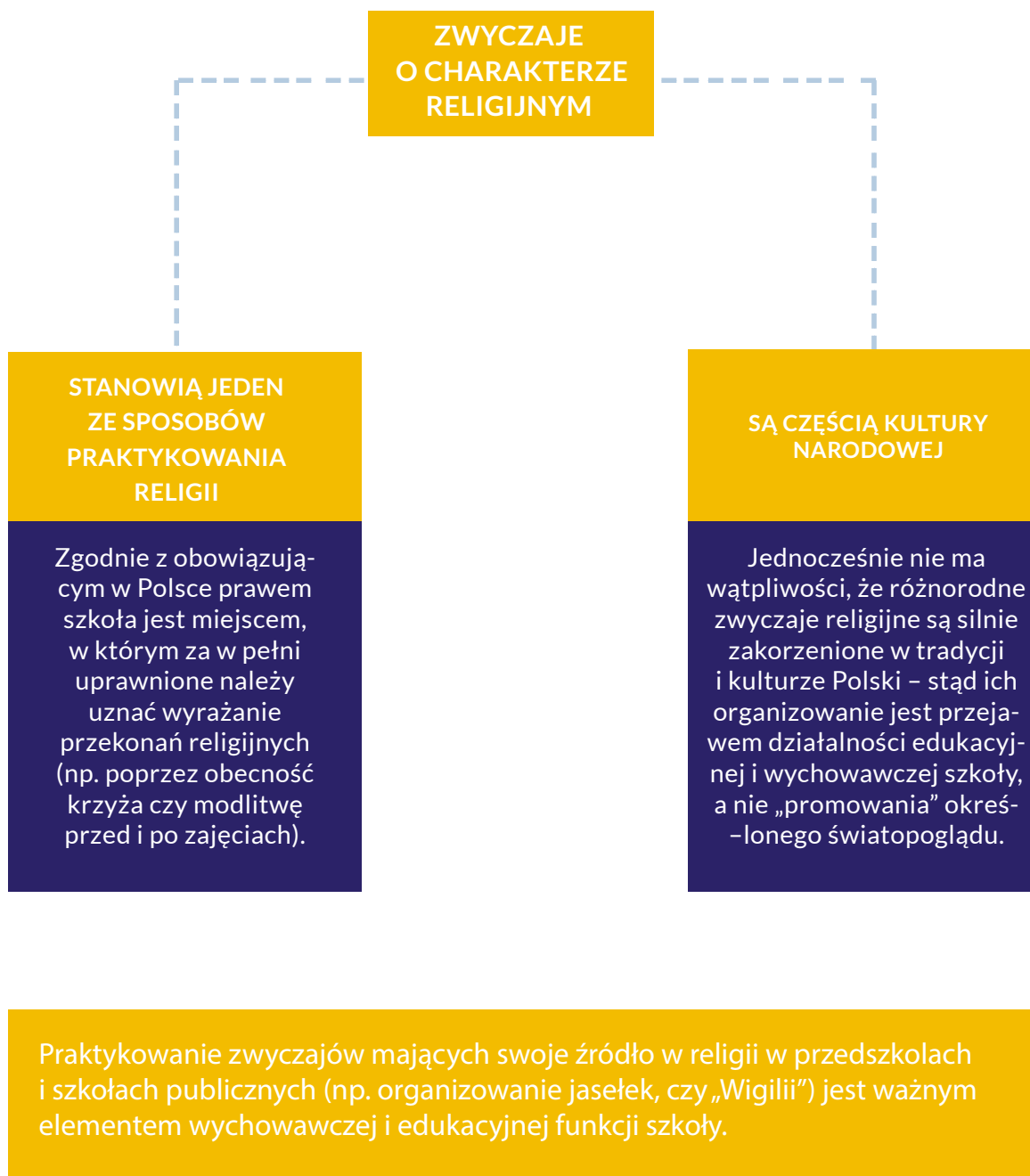
W okresie rekolekcji uczniowie w nich uczestniczący nie uczęszczają na lekcje, jednak szkoła ma obowiązek zapewnić im opiekę.

Analiza powyżej wskazanych przepisów, jak i innych regulacji zawartych w polskim prawie pozwala stwierdzić, że szkoła publiczna jest miejscem, które powinno być otwarte na różnego rodzaju formy ekspresji religijnej. Jednak, niestety, coraz częściej spotyka się sytuacje, w których pewne grupy rodziców bądź nauczycieli dążą do uniemożliwienia korzystania przez rodziców i ich dzieci z wolności sumienia i religii. Wyrazem takiej działalności jest np. żądanie zdjęcia krzyży z sal szkolnych czy zaprzestanie organizowania jasełek. Warto pamiętać, że wszystkie tego typu działania są bezprawne.

3. Jasełka to część polskiego dziedzictwa kulturowego, więc podlegają ochronie

Przede wszystkim należy pamiętać, że udział w takich wydarzeniach szkolnych, jak jasełka, akademie z okazji Świąt Wielkanocnych czy spotkanie z biskupem Kościoła katolickiego nie ma charakteru wyłącznie religijnego. Takie wydarzenia stanowią element wypełniania przez szkołę jej zadań z zakresu edukacji i wychowania, które – zgodnie z Prawem oświatowym – ma **respektować chrześcijański system wartości**. Również obowiązująca Konstytucja nakłada na władze publiczne – a więc i szkolne – obowiązek stania na straży dziedzictwa narodowego, w czym mieści się m.in. przybliżanie uczniom roli chrześcijaństwa w tradycji i kulturze Polski.

57 § 10 rozporządzenia o organizowaniu lekcji religii.

Obowiązująca ustawa zasadnicza jednoznacznie stanowi (w swoim wstępie), że polska kultura jest „zakorzeniona w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu”. Stąd w ramach zajęć szkolnych należy przybliżać uczniom obrzędowość chrześcijańską i jej wpływ na powstanie wielu zwyczajów kultywowanych do dziś. Temu celowi służy m.in. organizowanie w szkole takich wydarzeń jak „Wigilia” czy jasełka, które **nie mają charakteru ściśle religijnego, a przede wszystkim edukacyjny, pozwalając uczniom na zrozumienie roli religii chrześcijańskiej w kulturze polskiej.**

4. Szkoła nie jest „świecka”, „neutralna światopoglądowo”, tylko publiczna

Zgodnie z Konstytucją **władze publiczne mają obowiązek zachować bezstronność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, zapewniając swobodę ich wyrażania w życiu publicznym**⁵⁸. Bardzo często właśnie ten przepis uznaje się za przejaw „neutralności światopoglądowej” czy „świeckości” państwa. Jest to zupełnie błędny sposób rozumowania, niemający poparcia w przepisach aktualnej Konstytucji.

Na mocy cytowanych regulacji ustawy zasadniczej władze państwowe (w tej kategorii mieszczą się także władze szkolne) muszą zachować „bezstronność”, a więc traktować równo wszystkie światopoglądy, jednocześnie zapewnić możliwość ich wyrażania w życiu publicznym. Stąd w szkole za niedopuszczalną należy uznać sytuację, w której np. część uczniów jest pozbawiona możliwo-

ści udziału we wspólnej modlitwie czy zorganizowania jasełek tylko dlatego, że inna grupa tego sobie nie życzy. Właśnie takie rozumienie zasady bezstronności światopoglądowej władz publicznych przyjmują polskie sądy, na czele z Sądem Najwyższym.

5. Sąd Najwyższy po stronie religijnych rodziców

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 września 2013 r. stwierdził, że „osoba, która deklaruje się jako niewierząca, nie może (...) oczekiwać, że nie będzie miała kontaktu z osobami wierzącymi, ich praktykami i symbolami religijnymi”⁵⁹. Jak podkreślił Sąd Najwyższy w tym samym orzeczeniu, prawem osoby niewierzącej jest oczekiwanie, że nie będzie poddawana praktykom religijnym wbrew swej woli czy zmuszana do udziału w nich albo do posługiwania się symbolami religijnymi. Jednak korzystanie z tych praw przez osoby niewierzące nigdy nie może prowadzić do ograniczenia swobody religijnej wierzących, także w miejscach i budynkach publicznych.

W praktyce oznacza to, że działalność szkoły nie może polegać na promowaniu ideologii antyreligijnych czy ateistycznych lub jakimkolwiek utrudnianiu korzystania przez uczniów i rodziców z wolności sumienia i religii w imię rzekomego prawa jednych „do zakazywania innym uzewewnętrzniania ich religii”. W społeczeństwie demokratycznym każdy ma prawo wyrażać swoje poglądy i szkoła musi zapewnić możliwość korzystania z tego uprawnienia także wierzącym dzieciom.

58 Art. 25 ust. 2 Konstytucji RP.

59 Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2013 r., sygn. akt II CSK 1/13, Lex 1388592.

I. Dodatkowy zasiłek opiekuńczy w przypadku zamknięcia szkoły

Zgodnie z art. 4 ust. 3 oraz art. 4a ust. 7 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem CO-VID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych⁶⁰ **Rada Ministrów może, w celu przeciwdziałania COVID-19, w drodze rozporządzenia, określić dłuższy okres pobierania dodatkowego zasiłku opiekuńczego dla poszczególnych grup osób uprawnionych oraz w zależności od funkcjonowania poszczególnych placówek.**

II. Karalność udaremniania lub utrudniania e-lekcji

W ramach tzw. Tarczy 4.0, tj. ustawy z dnia 19 czerwca 2020 r.⁶¹, wprowadzono do Kodeksu wykroczeń nowy art. 107a. **Przewiduje on karę ograniczenia wolności albo grzywny nie niższej niż 1000 złotych dla osób udaremniających lub utrudniających przekazywanie informacji podczas transmisji danych prowadzonej przy użyciu systemu teleinformatycznego.** Jeżeli sprawca używa przy tym słów powszechnie uznanych za obelżywe lub w inny sposób dopuszcza się nieobyczajnego wybryku, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo karze grzywny nie niższej niż 3000 złotych.

III. Zajęcia na odległość

Według wytycznych opublikowanych przez Ministerstwo Edukacji i Nauki (MEiN) dotyczących bezpieczeństwa i higieny przy organizacji zajęć od 1 września 2021 r. nauka w szkołach powinna odbywać się w trybie stacjonarym⁶². Jednak MEiN nie wyklucza, że w związku z ewentualnym zwiększeniem liczby chorych, szkoły ponownie przejdą na tryb nauki zdalnej, z wykorzystaniem technik i metody kształcenia na odległość lub w wypadku kiedy będzie to niemożliwe, dyrektor jednostki oświaty ustali inny sposób realizacji zajęć.

IV. Uprawnienie do odstąpienia od umowy ze szkołą niepubliczną w przypadku jej zamknięcia

Zgodnie z art. 495 § 1 Kodeksu cywilnego ta strona umowy, której świadczenie wzajemne stało się niemożliwe wskutek okoliczności, za które żadna ze stron odpowiedzialności nie ponosi, nie może żądać świadczenia wzajemnego, a w wypadku, gdy je już otrzymała, obowiązana jest do zwrotu według przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu. Zgodnie z § 2 **nawet jeżeli świadczenie jednej ze stron stało się niemożliwe tylko częściowo, strona ta traci prawo do odpowiedniej części świadczenia wzajemnego.** Jednakże druga strona może od umowy odstąpić, jeżeli wykonanie częściowe nie miałoby dla niej znaczenia ze względu na właściwości zobowiązania albo ze względu na zamierzony przez tę stronę cel umowy, wiadomy stronie, której świadczenie stało się częściowo niemożliwe.

W przypadku umowy ze szkołą niepubliczną oznacza to, że w wypadku jej zamknięcia placówka ta nie może żądać od rodzica zapłaty czesnego. Co prawda w kwestii niepublicznych placówek przepisy kodeksu cywilnego mogą być zmodyfikowane przez umowę, statut oraz regulamin placówki, które należy przyjąć jako punkt odniesienia, jednak jeżeli kwestia ta jest uregulowana w umowie poprzez wskazanie, że obowiązek uiszczania czesnego występuje nawet w sytuacji zamknięcia placówki, np. z powodu siły wyższej lub epidemii, to klauzulę taką należy uznać za nieważną. Faktycznie zastrzec jednak należy, że po ustaniu stanu epidemii nie następuje automatyczne zapisanie dziecka do danej placówki, a ponowne zapisanie może wiązać się z obiektywnymi trudnościami lub dodatkowymi kosztami. **Placówka niepubliczna może nie być w stanie kontynuować działalności w przyszłości bez uiszczenia przynajmniej częściowych opłat.** Z tej przyczyny w praktyce wiele placówek decyduje się np. na obniżenie ceny lub na rezygnację z opłaty za wyżywienie dziecka. Należy zauważyć, że w oficjalnym stanowisku UOKiK wskazuje, że:

„Sytuacja jest nadzwyczajna. Nie ma w tym ani winy przedsiębiorców, ani winy rodziców i właścicieli placówek nie mogli tej sytuacji przewidzieć, planując swe ryzyko biznesowe.

⁶⁰ Dz. U. poz. 374 z późn. zm.

⁶¹ Dz. U. poz. 1086.

⁶² Wytyczne MEiN dostępne są na stronie: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/wytyczne-mein-mz-i-gis-dla-szkol-podstawowych-i-ponadpodstawowych-obowiazujace-od-1-wrzesnia-2021-r>, dostęp: 4 sierpnia 2021.

W tej sytuacji doszło do nadzwyczajnej zmiany okoliczności, co przewiduje też kodeks cywilny w stosunkach cywilno-prawnych – to tzw. klauzula *rebus sic stantibus*.

Wyjątkowy czas epidemii stawia cały rynek i wszystkich jego uczestników przed nowymi wyzwaniami i koniecznością przededefiniowania niektórych dotychczasowych stosunków prawnych. W tej sytuacji każdy przypadek należy oceniać odrębnie – strony umowy muszą się zastanowić i porozumieć, w jakim stopniu będą dzielić koszty czesnego, by sprawiedliwie rozłożyć koszty tej nieprzewidzianej sytuacji na obie strony, tak by przedsiębiorcom umożliwić przetrwanie, a jednocześnie nie przerzucić na konsumentów całości ciężaru utrzymania przedszkoli i żłobków. **Z pewnością – w ocenie UOKiK – niedopuszczalne jest pobieranie czesnego w pełnej wysokości za czas, kiedy dzieci w ogóle nie przebywają w placówce.** Np. opłaty za wyżywienie nie powinny być pobierane.

Każdy musi zajrzeć do umowy i zobaczyć, jak placówka edukacyjna rozlicza się z nim, czy czesne jest rozłożone na miesiące, czy płacimy je rocznie, co wchodzi w jego skład. Punktem wyjścia powinno być przedstawienie przez właściciela przedszkola rzeczywistych kosztów, jakie ponosi mimo nieobecności dzieci.

W każdym razie obie strony kontraktu powinny spróbować wypracować rozwiązania dostosowane do trudnej dla wszystkich rzeczywistości. W razie potrzeby warto skorzystać z mediacji. W przypadku ewentualnych sporów z prywatną placówką konsumenci mogą skorzystać z bezpłatnej pomocy prawnej, np. rzecznik w konsumentów. W przypadku pojawienia się sporu ostatecznie o racji strony będzie rozstrzygał sąd”.

V. Szczepienia w szkole

Według zapowiedzi MEiN na terenach placówek oświatowych będzie możliwe zorganizowanie mobilnych punktów szczepień⁶³. Jest to związane z dopuszczeniem do zaszczepienia przeciwko COVID-19 dzieci od 12. roku życia. Ministerstwo przedstawiło również harmonogram, według którego ma być przeprowadzana akcja w szkołach. Należy jednak podkreślić, że szczepienie na COVID-19 nie jest obowiązkowe i decyzja o jego przyjęciu pozostaje do podjęcia przez rodziców. Nie jest możliwe dokonane zaszczepienie niepełnoletniego dziecka bez uprzedniej zgody rodzica, która analogicznie powinna zostać wyrażona na piśmie.

63 Szczepienia uczniów w wieku 12-18 lat – informacje dla szkół i placówek, <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/szczepienia-uczniow-w-wieku-12-18-lat--informacje-dla-szkol-i-placowek>, dostęp: 5 sierpnia 2021.

.....
Nazwa szkoły lub placówki:

.....
miejscowość i data

.....
Imię i nazwisko rodzica (rodziców) / prawnego opiekuna (prawnych opiekunów):

.....
Imię i nazwisko dziecka, data urodzenia:

RODZICIELSKIE OŚWIADCZENIE WYCHOWAWCZE

Oświadczam, że udział mojego dziecka w zajęciach, warsztatach, spotkaniach lub wystawienie go w inny sposób na odbiór treści wykraczających poza podstawę programową obowiązującą na jego etapie nauczania oraz w całości lub częściowo odnoszących się do problematyki:

- edukacji seksualnej;
- pojęć płci „kulturowej” lub „społecznej”, tożsamości płciowej, problemów równości, tolerancji, różnorodności w odniesieniu do seksualności i płciowości;
- przeciwdziałania dyskryminacji lub wykluczeniu w odniesieniu do seksualności lub płciowości, przeciwdziałania przemocy w powiązaniu z tematyką seksualności, płciowości lub rodziny, afirmowania stylu życia grup definiujących się w oparciu o pojęcia „ekspresji seksualnej”, „orientacji seksualnej” lub „tożsamości płciowej”, w tym działania wiążące się z udziałem uczniów w wydarzeniach skupionych na afirmacji różnic wynikających z zachowań seksualnych;
- profilaktyki ciąży i chorób przenoszonych drogą płciową

wymaga każdorazowo mojej odrębnej zgody wyrażonej na piśmie, po przedstawieniu programu i treści tych działań oraz informacji na temat prowadzącego je podmiotu.

Podstawą prawną mojego oświadczenia jest konstytucyjna gwarancja prawa rodziców do wychowania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami (art. 48 ust. 1 Konstytucji RP) znajdująca uszczegółowienie w konstytucyjnej normie potwierdzającej prawo rodziców do wychowania i nauczania moralnego oraz religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniami (art. 53 ust. 3 Konstytucji). Zasady te znajdują odzwierciedlenie w ustawowej zasadzie pomocniczej roli szkoły w wychowaniu dzieci (art. 1 pkt. 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, dalej jako: Prawo oświatowe) oraz zasadzie umożliwiania uczniom podtrzymywania ich tożsamości narodowej, etnicznej i religijnej (art. 98 ust. 1 pkt 4 Prawa oświatowego), które znajdują wyraz w kompetencji rady rodziców do uchwalania programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły (art. 84 ust. 2 pkt 1 Prawa oświatowego) oraz zakazie władczego ingerowania organu prowadzącego szkołę w jej działalność dydaktyczno-wychowawczą (art. 58 ust. 1 w zw. z art. 57 ust. 4 Prawa oświatowego). Naruszenie tych norm, w tym w szczególności zaniechanie przez szkołę przedstawienia stosownych informacji lub uzyskania pisemnej zgody rodzica, stanowić może naruszenie art. 23 kodeksu cywilnego, ustanawiającego zasadę ochrony dóbr osobistych (w tym więzi rodzinnej oraz prawa do wychowywania dzieci w zgodzie z własnymi przekonaniami).

Niniejsze oświadczenie dotyczy zarówno bieżącego roku szkolnego, jak i następnych lat szkolnych.

.....
Czytelny podpis Dyrektora szkoły lub placówki
–potwierdzenie otrzymania oświadczenia

.....
Czytelny podpis rodzica (rodziców)
/ prawnego opiekuna (prawnych opiekunów)

**Rodzik składający to oświadczenie korzysta z programu wsparcia prawnego
Instytutu na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris.**

WSPARCIE ORDO IURIS

Instytut Ordo Iuris jest fundacją i zakres naszej aktywności jest ściśle uzależniony od funduszy, które pozyskamy na działalność statutową. Ceniąc sobie niezależność, nie korzystamy ze środków publicznych i grantów, których pozyskanie mogłoby ją ograniczać. Naszą działalność prowadzimy tylko dzięki hojności naszych Darczyńców, zwłaszcza tych, którzy wspierają nas regularnie co miesiąc w ramach Kręgu Przyjaciół (więcej na: www.przyjaciele.ordoiuris.pl).

RAZEM MOŻEMY REALNIE WPŁYWAĆ NA RZECZYWISTOŚĆ!

DAROWIZNĘ MOŻNA PRZEKAZAĆ NA KONTO

32 1160 2202 0000 0002 4778 1296

Fundacja Instytut na rzecz Kultury Prawnej Ordo Iuris
oraz za pomocą przelewów internetowych Tpay i PayPal
(szczegóły na stronie www.ordoiuris.pl).

Przewodnik, który trzymają Państwo w rękach, to przede wszystkim owoc naszych dwuletnich doświadczeń płynących z kampanii „Chrońmy dzieci!”, w ramach której Instytut Ordo Iuris zbadał działalność organizacji pozarządowych w blisko 700 szkołach. W wielu przypadkach kontrole kończyły się postępowaniami, w których broniliśmy praw rodziców i występowaliśmy przeciwko działaniom grożącym demoralizacją dzieci.

Zaprezentowany przewodnik *Prawa rodziców w szkole* stanowi odpowiedź na zagrożenia, wynikające z prób ideologizacji polskich szkół i podważania prawa rodziców do zapewnienia dzieciom wychowania oraz nauczania moralnego zgodnego ze swoimi przekonaniami. Szczegółowo omawiamy w nim, w jaki sposób rodzice mogą egzekwować swoje prawa w szkole lub przedszkolu. Pokazujemy, że włączenie się w prace trójek klasowych i rady rodziców, a nawet indywidualne wyrażenie swojej woli poprzez złożenie „Rodzicielskiego oświadczenia wychowawczego” może w realny sposób przyczynić się do ochrony naszych dzieci przed demoralizacją.

Kolejne wydanie poradnika zostało uzupełnione o osobny rozdział poświęcony wybranym prawom rodziców w okresie epidemii. Ze względu na dynamicznie następujące zmiany w zakresie sytuacji sanitarno-epidemiologicznej przepisy regulujące te zagadnienia podlegają częstym modyfikacjom, jednak nasi prawnicy udzielą Państwu niezbędnej pomocy prawnej również w przypadku, gdy naruszenie praw rodziców miało miejsce w warunkach zaostrzonego reżimu sanitarnego.

ISBN 978-83-962008-1-5

9 788396 200815

Więcej informacji na:
DLARODZICOW.ORDOIURIS.PL